

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН

Г.О.Шмирко, Л.В.Швець

Анотація. В даній статті аналізуються шляхи організації самостійної роботи студентів при вивченні правових дисциплін.

Ключові слова: самостійна робота студентів, аудиторна самостійна робота, позааудиторна самостійна робота.

Аннотация. В данной статье анализируются пути организации самостоятельной работы студентов при изучении юридических дисциплин.

Ключевые слова: самостоятельная работа студентов, аудиторная самостоятельная работа студентов, внеаудиторная самостоятельная работа студентов.

Summary. This article examines ways of organizing independent work of students in the study of legal subjects.

Keywords: independent work of students, classrooms and individual work, independent work outside.

Актуальність дослідження Орієнтування вищої правової освіти на входження у світовий освітній простір, розбудова правової держави, формування громадянського суспільства в Україні вимагають реформування системи вищої правової освіти. На даному етапі удосконалення навчального процесу у вищих навчальних закладах I-II рівня акредитації, організація самостійної роботи студентів відіграє досить важливе значення. Для підготовки фахівців правознавчих дисциплін навички самостійної роботи є необхідними, оскільки обрана спеціальність вимагає в майбутньому постійної роботи з нормативними актами, спеціальною літературою. Робота юристом передбачає подальше безперервне навчання і набуті навички самостійної роботи в навчальних закладах допоможуть у цьому.

Огляд досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з організацією самостійної роботи студентів правових дисциплін різнобічно висвітлюються в працях А.Алексюка, Ю.Бабанського, В.Бондаря, В.Козакова, І.Лернера, О.Мороза, П.Підкасистого, В.Сластьоніна, Л.Спіріна, Л.Сущенко, М.Шкіля, Н.Шишкіної, О.Ярошенко та ін.; самостійна робота визначається як один із ефективних методів пізнавальної діяльності в роботах А.Алексюка, Б.Єсіпова, П.Підкасистого та ін.; самостійна робота як форма організації навчання досліджується Ю.Бабанським, М.Дяченком, Л.Кандибович, І.Лернером, В.Сиротюком та ін.; програмоване навчання виділяється як один із напрямів індивідуалізації самостійної пізнавальної діяльності студентів В.Беспальком, А.Матюшкіним, Н.Тализіною, М.Юсуповою; значна увага приділяється управлінню самостійною пізнавальною діяльністю студентів у працях В.Бондаря, Т.Габай, Є.Машбиця, В.Паламарчук, М.Солдатенка, Н.Протасової та ін.

Постановка проблеми. Невміння студентів навчатися пов'язано, насамперед, із відсутністю у них інструментарію для успішного подолання труднощів у самостійному засвоєнні наукових знань, що вимагає постійної мобілізації волі й уваги, максимальної віддачі інтелектуальних сил. У цих умовах першочергового значення набуває проблема організації й технізації самостійної роботи у ВНЗ.

Досягнення сформованості у студентів самостійності багато в чому, як доводять дослідження М.Айзенберга, Г.Воробйова, І.Геллера, Н.Гендіної, М.Жалдака, Н.Морзе, Л.Макаренко, Є.Полат, Л.Савенкової, С.Яшанова та інших, залежать від рівня їхньої інформаційної культури, а саме від умінь самостійно здобувати, опрацьовувати і використовувати інформацію у процесі освітньої й наукової діяльності.

Аналіз ступеня розробки різних аспектів зазначеної проблеми засвідчив недостатнє дослідження питань, які пов'язані з розглядом особливостей процесу самостійного навчання студентів правових дисциплін.

Метою даної статті є узагальнення всіх форм і методів самостійної роботи студентів при вивченні правових дисциплін.

Виклад основного змісту дослідження. Основним пріоритетом правової освіти останнім часом стало створення такої сукупності умов розвитку студента, яке б могло забезпечити йому успішну

конкуренцію на ринку праці та дозволило випускникові компетентно діяти в світлі гуманітарних цінностей.

Інакше кажучи, основним результатом освіти має стати не лише система знань, умінь і навичок, а й сукупність сучасної компетентності в інтелектуальній, соціально-правовій, інформаційній, комунікативній сферах.

Унікальність правової освіти полягає в значному виховному потенціалі окремих навчальних курсів. Окрім цього, робота зі змістом конкретного курсу створює умови для формування певних здібностей, які безпосередньо пов'язані з мисленням і мовою.

У сфері права формується розгорнута аргументація думок юриста, використання мовних засобів для посилення впливу на слухача, на структурування складних багаторівневих логічних висновків.

Сьогодні ми дедалі більше переконаємось у важливості чіткої та продуманої організації навчання предмета, в якій чільне місце має належати самостійній роботі учнів і студентів, адже саме вона може перетворити їх на, досвідчених фахівців які володіють необхідним обсягом знань, здатних аналізувати ситуації та приймати відповідні рішення.

Самостійна навчальна робота – різноманітні види індивідуальної і колективної навчальної діяльності, яка здійснюється на навчальних заняттях або вдома за завданням викладача, під його керівництвом, але без його безпосередньої участі [2, с.297].

Ми поділяємо думку В.А.Козакова, який вказує, що самостійна робота – дидактична форма навчання, яка передбачає організацію педагогічних умов, спрямованих на забезпечення управління індивідуальною навчальною діяльністю учнів і студентів за мінімальної безпосередньої участі викладача в аудиторний і позааудиторний час [3, с.100]. Як і всі форми організації навчання, самостійна робота має свої елементи та структуру. Логічно її побудова може мати такий вигляд:

Структура елементів системи самостійної роботи студентів (СРС)

I — мета, цілі, завдання СРС.

II — процес організації СРС і забезпечення і функціонування, який включає діяльність викладача та діяльність студента.

Діяльність викладача:

- Обґрунтування мети завдань і методів її досягнення:

- мотивація самостійної діяльності на всіх рівнях складності навчання;

- проектування організації СРС відповідно до навчальної програми та методики;

- прогнозування результатів навчальної діяльності (набуття необхідних умінь і навичок, створення продукту навчання).

- Організація процесу СРС:

- визначення рівнів складності навчання, відповідно до психологічного, індивідуального розвитку студента;

- інтеграція методів і прийомів навчання, відповідно до визначених цілей в оцінку діяльності;

- розробка та обґрунтування завдань-дій і завдання-продукту самостійної навчальної діяльності студентів;

- визначення основних компонентів для ефективного виконання завдання.

- Управління СРС:

- контроль за самостійною роботою студентів і її корекція для досягнення методичної та дидактичної мети.

Діяльність студента:

- Розуміти та осмислювати мету, завдання СРС:

- планування своїх дій, постановка собі завдання, визначення програми та методів її виконання;

- формування самостійності студента та розвиток здібностей, знань, умінь і навичок.

- Організація процесу СРС:

- визначити свої пріоритети, рівень складності навчання;

- поєднання всіх своїх можливостей, умінь і навичок, досвіду для виконання поставлених завдань;

- конструювання, моделювання творчого інтелектуального продукту.

- Управління власною діяльністю, здійснення самоконтролю, взаємоконтролю з наступною корекцією своїх дій, умінь і навичок:

- підвищення власної самооцінки.

III — Результат організації та забезпечення СРС

- забезпечення зворотного зв'язку між викладачем і студентом;

- діагностування вироблених і застосованих у самостійній навчальній діяльності вмінь і навичок студентів;

- координація спільних дій з удосконалення методів, прийомів і засобів самостійної навчальної діяльності [3, с.100].

На нашу думку, така схема чітко ідентифікує рівні організації СРС і відповідні «обов'язки» сторін щодо її здійснення, проте досить важливим є виокремлення в структурі самостійної роботи студента психолого-педагогічних вимог, відповідність яким зробиць цей вид самостійної діяльності високоефективним: мотивація, обґрунтування мети, конкретизація цілей на всіх рівнях складності навчання; визначення умов рівнів складності навчання; планування (проектування, організація, структурування основних етапів СРС, прогнозування результатів); систематичність і послідовність.

За вищезазначеними вимогами самостійна робота студента має бути мотивованою (передбачає стимули щодо знань, розвитку, вдосконалення), визначати конкретні цілі та завдання на всіх рівнях складності навчання.

Організація самостійної роботи студентів, у тому числі і правих дисциплін, є процесом створення системи елементів організаційно-психологічної побудови навчальної діяльності, яка забезпечує необхідні зовнішні умови самостійної роботи відповідно до індивідуальних особливостей студента для досягнення головної мети – формування його самостійності, вмінь знаходити, систематизувати, інтерпретувати, аналізувати різнопланову правову інформацію та тлумачити нормативно-законодавчі акти, а також умінь більш високого рівня – самостійно планувати, приймати рішення в автентичних умовах, уміння формувати релевантні питання, формувати раціональні концепції, а також здатності найвищого рівня – творчо реалізувати майбутню професійну діяльність [7, с.206]. Для того, щоб досягнути результату-продукту самостійної навчальної роботи студентів на різних рівнях складності, викладачеві слід мотивувати дії. Невмотивовані дії є формальними та такими, що не можуть забезпечити досягнення мети СРС, яка, в свою чергу, також має бути ідентифікованою.

Одним з методів СРС є метод практичних вправ. Проте сучасна їх типологія видається доволі диференційованою:

- прості практичні вправи, спрямовані на закріплення теоретичного матеріалу;
- практичні вправи, побудовані на досвіді інших країн (аналіз порівняльного досвіду);
- практичні вправи, спрямовані на активізацію попереднього досвіду слухача;
- практичні вправи, зорієнтовані на застосування й інтеграцію у практичну діяльність (пошук шляхів розв'язання проблем).

На нашу думку, досить ефективним у самостійній пізнавальній діяльності студента залишається формування аналітичного інструментарію, який знаходить своє відображення в таких спеціальних завданнях:

- аналіз різних моделей аналізу правової політики;
- вивчення іноземного досвіду за допомогою порівняльного аналізу;
- стратегічне управління та планування;
- аналіз результатів правової політики;
- розробка аналітичних моделей (методів, підходів) відповідно до певної галузі права.

У процесі самостійної підготовки до виступу на семінарському, практичному занятті чи до доповіді на конференції студенту слід чітко сформулювати власну думку, довести або спростувати наведені ним суперечливі факти та положення.

Коли йдеться про вивчення юридичних дисциплін, то методика організації самостійної роботи передбачає створення завдань-продуктів, які є результатом ефективності вміння самостійно використовувати засвоєні знання. Чільне місце серед них належить таким методам навчальної роботи, як анотування, реферування і рецензування першоджерел та іншої науково-педагогічної і юридичної літератури.

Анотація та реферат як методи навчання призначені для максимального скорочення обсягу джерел інформації, не змінюючи його основного змісту.

Основними формами самостійної навчальної діяльності є аудиторна та позааудиторна роботи. Самостійна робота може здійснюватися як за безпосередньої, так і за опосередкованої участі викладача (вчителя). Значною мірою участь викладача в досягненні цілей самостійної роботи визначається особливостями освітньо-вікових груп навчання, метою та завданнями самостійної роботи, іншими особливостями викладання, пов'язаними зі специфікою її організації. Проте загальна схема її організації є подібною для всіх і становить чітку модель.

Аудиторна самостійна робота включає в себе:

- 1) самостійну роботу з матеріалом підручника:
складання тезисного плану, план-схеми (опорної), плану-питання;
робота з опорними сигналами
- 2) робота з наочністю (аналіз графіків, таблиць);
- 3) робота з нормативними актами, з документами (аналіз, тлумачення, міркування);
- 4) робота з комп'ютером:

імітаційне моделювання;
побудова мультимедійних тематичних презентацій.

Позааудиторна самостійна робота включає в себе:

- конспектування, реферування, анування, рецензування юридичної, методичної літератури;

- структурування тексту; побудова структурно-логічних схем; моделювання тематичної структури тексту;

- розробка аналітичного інструментарію: аналіз, синтез, порівняння, зіставлення, узагальнення, визначення причинно-наслідкового зв'язку;

- проектна діяльність студентів; метод організованих стратегій.

Позааудиторна самостійна робота студентів-юристів передбачає такі види, як самостійна робота з теоретичним матеріалом (СРГМ), опрацювання його та подання результатів у письмовій формі. Наприклад, написати загальноаналітичну анотацію науково-методичної статті зі своєї спеціальності, написати реферат-огляд науково-методичної літератури з проблем господарського права, скласти тематичний глосарій (термінологічний словник), підготувати письмову працю публіцистичного характеру – твір-есе (есе – прозовий етюд, в якому викладені міркування про якийсь предмет, явище) на тему: „Чим сильніша влада, тим менше свободи”; „Щоб бути вільним, потрібно бути рабом Закону”.

Висновки. У процесі підготовки студентів правових дисциплін використовується різноманітні форми і методи організації самостійної роботи студентів.

Випускник сучасної школи має володіти критичним мисленням, умінням діяти в реальних соціальних умовах, проектувати власний життєвий шлях, мати досвід самостійної діяльності й особистої відповідальності. У таких умовах право надає унікальні можливості для виконання сучасних педагогічних завдань, дозволяє не лише набути необхідних знань, а й розвивати власні здібності та практичні навички діяльності у відповідній сфері.

Останнім часом спостерігається негативний досвід зведення основних форм самостійної роботи до пошуку інформації в системі Інтернет, виконання найпростіших завдань на комп'ютерній техніці, тобто в основі своїй — до суто технічної діяльності, яка не вимагає глибокого усвідомлення, осмислення проблеми, творчого мислення, моделювання, конспектування, створення продукту процесу навчання. Тож усім викладачам слід переглянути не лише вимоги до організації самостійної роботи, а, власне, і сам підхід, а також її методи та прийоми, які за нього використовувалися. Основу такого підходу, безумовно, становить формування практичного досвіду студентів або застосування теоретичних знань на практиці, в конкретних ситуаціях, тому у складанні таких вправ (завдань) слід застосувати принцип послідовності та наступності навчання, безперервності та випередження.

Література

1. Гликман И. З. Управление самостоятельной работой студентов (системное стимулирование) : Учеб. Пособ. / И.З. Гликман. – М.: Логос, 2002. – 24 с.
2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник/ С.У. Гончаренко. – Київ «Либідь», 1997. – 376 с.
3. Козаков В. А. Самостоятельная работа студентов и ее информационно-методическое обучение : Учеб. пособ / В.А.Козаков .: — К. : Высш. шк., 1990. — 248 с.
4. Колесникова Н. И. От конспекта к диссертации: Учеб. пособ. по развитию навыков письменной речи/ Н.И. Колесникова. – М.: Фмента: Наука, 2002. – 288 с.
5. Конституція України і основи правознавства в школі: Книга для вчителя / За ред. І. Усенка. — К: У країн, центр правничих студій, 1999. — 354 с.
6. Мистецтво бути викладачем: Практ. посіб. / А. Брінклі, Б. Десанс, М Флемм та ін. За ред. О. І. Сидоренка. — К.: Навч.-метод. центр «Консорціум з удосконалення менеджмент-освіти в Україні, 2003. — 144 с.
7. Чужикова В.Г. Методика викладання права: навч. посіб./ В.Г. Чужикова . – К. : КНЕУ,2009. - 425 с.
8. Шишкіна Н.О. Організація самостійної роботи студентів у процесі вивчення юридичних дисциплін у вищому навчальному педагогічному закладі: автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Н.О. Шишкіна. – Х., 2004. – 21 с.